

**This is an electronic reprint of the original article.
This reprint *may differ* from the original in pagination and typographic detail.**

Author(s): Vaarala, Heidi; Johansson, Marjut; Mutta, Maarit

Title: Maailma muuttuu, muuttuuko opetus? – Näkökulmia opetusteknologian käyttöön kielenoppimisessa ja -opetuksessa

Year: 2014

Version:

Please cite the original version:

Vaarala, H., Johansson, M., & Mutta, M. (2014). Maailma muuttuu, muuttuuko opetus? – Näkökulmia opetusteknologian käyttöön kielenoppimisessa ja -opetuksessa. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 7.10.2014(Lokakuu 2014).
<http://www.kieliverkosto.fi/article/maailma-muuttuu-muuttuuko-opetus-nakokulmia-opetusteknologian-kayttoon-kielenoppimisessa-ja-opetuksessa/>

All material supplied via JYX is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all or part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorised user.

Maailma muuttuu, muuttuuko opetus? - Näkökulmia opetusteknologian käyttöön kielenoppimisessa ja -opetuksessa

Heidi Vaarala, Marjut Johansson ja Maarit Mutta

Kieli, koulutus ja yhteiskunta -lehden lokakuun teemanumerossa aiheena ovat ne muutokset, joita opetusteknologian käyttö on tuonut niin oppimiseen kuin opetukseenkin. Opetusteknologian käyttö on lisääntynyt viime vuosina kaikilla koulutusasteilla. Nuoret ovat tottuneita käyttämään erilaisia mobiililaitteita; älypuhelimia, tabletteja sekä miniläppäreitä niin oppimistehtävien tekemiseen kuin viihteeseen vapaa-ajalla. Tämä haastaa myös opettajan pohtimaan opetustaan ja omaa rooliaan: miten hyödyntää oppijoiden digitaalisia taitoja ja miten opettajan/ohjaajan rooli muuttuu teknologian kaikkiallistuessa. Myös tekstin käsite on laajentunut lineaarisesta tekstistä multimodaaliseksi sisältäen muun muassa videoita, kuvia ja linkkejä. Tämän numeron artikkelit kertovat niin opettajien, oppijoiden kuin tutkijoidenkin kokemuksia ja näkemyksiä siitä, kun teknologia on kielenoppimisessa (vieraat kielet, toinen kieli, äidinkieli) menossa mukana.

Oppimisen monet uudet tavat

Uuden teknologian käyttö on arkipäiväistynyt nuorten elämässä, Y-sukupolvea kutsutaan myös diginaativeiksi, jotka ovat tottuneet mm. sosiaalisen median mahdollistamien pikaviestimien ja muiden sovellusten käyttöön (Facebook, Twitter, WhatsApp jne.). Kaikilla koulutusasteilla oppimisen toimintaympäristöt ovat muuttumassa tai ovat jo muuttuneet uuden teknologian myötä siten, että formaalit ja ei-

formaalit oppimisympäristöt sekoittuvat toisiinsa. Uusissa perusopetuksen opetussuunnitelmissa tieto- ja viestintätekniikan käyttöä sekä monilukutaitoa korostetaan osana kaikkea opetusta ns. läpäisyaineina. Kouluympäristössä monilukutaidolla viitataan muun muassa erilaisten tekstien tulkinnan ja tuottamisen taitoon sekä kykyyn hankkia, muokata ja tuottaa tietoa erilaisissa oppimisympäristöissä ja -tilanteissa (OPS 2012). Tutkimuskirjallisuudessa digitaalisella lukutaidolla voidaan viitata laajasti määriteltynä muun muassa kriittiseen asenteeseen erilaisia digitaalisia välineitä ja laitteita kohtaan, kykyyn käyttää niitä ja arvioida niiden luotettavuutta, kykyyn luoda uutta tietoa, toimia erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa ja reflektoida näitä käytänteitä (Martin 2005: 135; myös Pettes Guikema & Williams 2014: 2–3). Martin (2005), Pettes Guikema ja Williams (2014) sekä Mutta ym. (2014) määrittelevät digitaaliset tekstitaidot osaksi digitaalista lukutaitoa. Ne ovat erilaisten tekstien käyttämiseen, käsittelyyn ja tulkitsemiseen ja tuottamiseen liittyviä toimintoja (ks. myös Helasvuo ym. tulossa/2014). Niin multimodaalisten tekstien lukeminen kuin kirjoittaminenkin kuuluvat digitaalsiin tekstitaitoihin.

Oppijoiden monilukutaitoa ja/tai digitaalista lukutaitoa pyritään siis edistämään sekä heidän tietoisuuttaan syventämään. Keskeistä on myös oppijoiden toiminnallisuuden korostaminen monella tapaa. Toiminnallinen lähestymistapa sopii hyvin uutta teknologiaa hyödyntäviin oppimisympäristöihin. Siinä oppijoiden toiminnallistaminen on helppoa, kun yhdistetään tuttua teknologiaa uuden oppimisen apuna. Tällaisessa uudessa oppimisympäristössä voi käydä niin, niin oppijat ovat kätevämpiä mobiililaitteiden käyttäjiä kuin opettajat. Tämä muuttaa opettamisen ja oppimisen tapoja osallistumisen kulttuurin suuntaan, siinä osallistujat työskentelevät yhdessä ja kuuluvat lyhyemmän tai pidemmän aikaa samaan yhteisöön. Osallistujat jakavat tuotoksiaan sosiaalisen median kautta, ja näin ollen ne voivat saavuttaa suuriakin yleisöjä lyhyessä ajassa. Työskentelylle on tyypillistä se, että yhteisössä luodaan jotakin uutta, esimerkiksi tehdään videoita tai kirjoitetaan fanifiktiota. Lisäksi osallistujat kokevat tuotoksensa merkityksellisiksi laajemman kokonaisuuden kannalta. (Jenkins & Carpentier 2013: 266, 272; myös Kessler 2013: 307.)

Mitä taitoja oppija hallitsee tai hänen tulisi hallita?

Toisaalta voi kysyä, kuinka hyvin oppijat osaavat soveltaa digitaalisia taitojaan, tietoaan sosiaalisesta mediasta ja erilaisista sovelluksista oppimisen eri tilanteissa. Oppimisen paikkoja on useita verkko- ja mobiiliympäristöistä sosiaaliseen mediaan. Sosiaalinen media tarkoittaa erilaisia uuden median palveluita, jotka tarjoavat toimijoille erilaisia toiminnan ja läsnäolon muotoja. Ne koskevat pääasiassa yhteistoimintaan perustuvia

sivustoja (Wikipedia), bloggaamisen eri muotoja (blogosfääri, Twitter, videoblogit), sisältöjen jakamista (YouTube, Flickr, Instagram, Soundcloud), yhteisöpalveluja (Facebook, GooglePlus), peli- ja virtuaalimaailmoja (Second Life, Wow) ja keskustelupalstoja (Laaksonen & Matikainen 2013). Onko oppijan digitaalinen tieto-taito suoraan siirrettävissä uuteen ympäristöön, kuten oppimistilanteisiin? Monilukutaito ohjaa uudenlaiseen tapaan hahmottaa tekstejä, olivat ne kirjallisia, suullisia tai muilla semioottisilla tavoilla rakentuvia esityksiä. Jotta oppija pystyisi tähän, hänen täytyisi ymmärtää, millaisia tekstit ovat ja millaisia teknisiä ominaisuuksia niihin liittyy. Tarvitseeko oppija kuitenkin tukea multimodaalisten tekstien jonkin osa-alueen, esimerkiksi videoiden tai kuvien tekemiseen ja muokkaamiseen? Monilukutaitoisen oppijanhan pitäisi osata tuottaa tekstejä erilaisten välineiden avulla.

Digitaalisten tekstitaitojen avaamisen lähtökohtana on käsitys moninaisesta sosiaalisesta toimijuudesta. Hakiessaan ja lukiessaan digitaalisia tekstejä minkä kokoiselta näytöltä tahansa oppijalla voi olla monenlaisia rooleja. Hän on käyttäjä, keräilijä ja osallistuja. Hän hakee ja kerää digitaalisia tekstejä omia tarpeitaan varten (Johansson *tulossa*/2014). Hän voi välittää tekstejä eteenpäin. Hänellä on omat reittinsä ja polkunsä tekstien, hakukoneiden ja palveluiden digitaalisessa maailmassa. Hän osallistuu erilaisiin keskusteluihin ja verkostoihin, joiden tavoitteet voivat vaihdella. Ne voivat koskea tiedon tuottamista ja jakamista. Lisäksi hänellä täytyy olla sellaisia taitoja (*competencies*), jotka liittyvät digitaalisen viestintään ja diskurssiin. Nämä ovat kielellisiä taitoja lukemisesta kirjoittamiseen, kuuntelemisesta puhumiseen. Ne käsittävät myös semioottisia taitoja kuvien tulkinnasta videoiden visuaaliseen kerrontaan (vrt. Kress 2010). Käyttäessään tekstejä oppija toimii erilaisissa tilanteisissa sosiaalisissa rooleissa: hän on bloggaaja, pelaaja tai "chattaaja" (Bublitz 2012).

Opettajan muuttuva rooli

Opettajan rooli saattaa teknologian kaikkiallistuessa olla vieläkin kimurantimpi kuin nuoren. Nuori on tottunut käsittelemään erilaisia digitaalisia ympäristöjä jo potkupukuvaiheesta lähtien. Hän ei kyseenalaista omia digitaalisia taitojaan, vaan komentaa konettaan ja huomaa puutteet sovelluksissa. Opettaja sen sijaan saattaa olla hämmennyksissään teknologian tarjoamista moninaisista uusista asioista, joita pitäisi sovittaa omaan opetukseensa.

Opettajia on erilaisia. Jotkut nostavat kätensä ylös ja kieltäytyvät kaikesta teknologiaan liittyvästä. Jotkut eivät vaan osaa eivätkä uskalla, vaikka teknologian liittäminen omaan opetukseen kiinnostaisikin. Jotkut eivät saa tukea oppilaitoksestaan kehittääkseen

taitojaan. Jotkut haluavat oppia uutta, mutta hukkuvat informaatiovirtaan. Jotkut yksinkertaisesti vain hallitsevat teknologian haasteet. Kaikilla kuitenkin pitäisi olla mahdollisuus pohtia oppimisen, opettamisen ja teknologian suhdetta ja niitä muutoksia, joita teknologia voi tuoda kielenopetukseen. Parhaimmillaan tämä voisi olla yhteistyötä eri opettajien kesken.

Muutokset tarkoittavat sitä, että opettajan on oltava valmis luopumaan vanhasta roolistaan, ja siirryttävä kuuntelemaan tarkasti oppijan halua ja nostettava se esiin oppimistilanteissa (tästä myös Alim, Awad & Pennycook 2009: 228). Oppijat tuovat yksin sosiaalisen median kautta oppimistilanteisiin paljon sellaista, jota opettaja ei olisi jaksanut etsiä eikä todennäköisesti olisi löytänytään (Kessler 2013: 317–319). Vuorovaikutus oppimis- ja opetustilanteessa moninaistuu, siitä tulee monenkeskeistä ja monensuuntaista: oppijat toimivat toistensa ja opettajiensa mentoreina ja päinvastoin. Syntyvät oppimistilanteet ovat ennakoimattomia opetuksen suunnittelun kannalta, mutta mielekkäitä oppimisen kannalta. Jos opettaja jättää työssään huomiotta sosiaalisen median tarjoamat mahdollisuudet, hän jättää myös hyödyntämättä monet oppimismahdollisuudet.

Opettajan rooli siis muuttuu entisestään auktoriteetista ohjaajan suuntaan, mikä parhaimmillaan lisää opettajan motivaatiota työhönsä ja tukee opettajien välistä yhteistyötä erilaisten verkostojen kautta. Oppimiseen tulee lisää yhtymäkohtia ympäröivään yhteiskuntaan ja oppijoiden jokapäiväiseen elämään, mikä motivoi heidän oppimistaan.

Tekstikäsitteiden muutos: uudet tekstit ja uusi kirjoittaminen

Digitaaliset tekstien käyttäminen avaa aiemmasta poikkeavan toimintaympäristön, jossa oppija joutuu toimimaan eri tavoin (Goffman 1974; Johansson tulossa/2014). Niiden tiedon rakentamisen tavat ovat moninaisia ja monikerroksisia. Verkkoympäristössä ja sosiaalisessa mediassa monikielisten tekstien rinnakkaiselo on hyvin tavallista. Tekstit voivat olla myös lyhyitä tai fragmentaarisia, ja usein ne ovat hybridejä, koottuja eri lähteistä. Niiden tiedon esittämistapa voi vaihdella kerronnallisista tavoista tunnepitoiseen tai argumentoivaan lähestymistapaan. (Johansson tulossa/2014.)

Hypertekstien lukeminen vaatii lukijalta aktiivista roolia. Oppijat voivat navigoida tekstin sisällä tai tekstien välillä kohdasta toiseen hypertekstuaalisten mahdollisuuksien mukaan. Tekstit sisältävät teknisiä ominaisuuksia, joiden avulla käyttäjät voivat jakaa,

lähettää niitä eteenpäin. Näitä ovat myös tekstitoiminnot, joita hakukoneet ja muut palveluiden tekstilokerot tarjoavat käyttäjilleen. Itsenäinen tekstissä navigointi ja tiedonhakutaidot siis korostuvat. (Eisenlauer 2013.) Muuttuuko käsitys vaikkapa poikien roolista lukijoina, kun saadaan lisää tutkimustietoa siitä, miten intensiivisesti tietoteknologiaa käyttävät henkilöt lukevat hypermediaa?

Teknologia tarjoaa mahdollisuuden uudelleenlaiseen kirjoittamiseen. Pilvipalvelut (Google Drive, Dropbox) ja erilaiset blogit yllätyttävät yhdessä kirjoittamiseen ja tekstien reaaliaikaiseen ajasta ja paikasta riippumattomaan kommentointiin. Tekstien kiinnostavuutta ja oikeakielisyyttä ei enää määrittelekään yksittäinen opettaja vaan nettiyhteisö, joka on saatava kiinnostumaan aiheesta ja jolle on tarjottava sujuvaa ja luettavaa tekstiä.

Nuoren kirjoittaminen saattaakin olla hyvin aktiivista, mutta piilossa – blogit, fanifiktio ja keskustelupalstat kuuluvat vapaa-aikaan. Kun ryhdytään kirjoittamaan blogitekstiä, siihen on liitettävä milteipä itsestään selvästi kuvia, netistä napattuja tai itsetehtyjä videoita ja linkkejä erilaisiin muihin nettisivuihin. Monet oppijat harrastavatkin bloggausta ja neuvovat oppimistilanteissa mielellään toisiaan. Fanifiktio on toinen suosittu kirjoittamisen muoto. Lisäksi sosiaalisessa mediassa ja muilla alustoilla oppijat voivat osallistua keskusteluihin, joilla rakennetaan tai arvioidaan omaan oppimista tai tiedon rakentelua. Nämä kaikki uuden kirjoittamisen muodot eivät välttämättä näy koulun kirjoittamistoiminnassa.

Onko teknologia oppimisen tae?

Vaikka uusi media on tuonut mukanaan mahdollisuuden julkaista, ja yksittäisen ihmisen on mahdollista toimia uudellaisella tavalla verkossa, Crispin Thurlowin (2013) mukaan useat näistä uusina pidetyistä toimintamahdollisuuksista ovat kuitenkin olleet olemassa toisessa muodossa aiemminkin. Hänen mukaansa nettiretoriikkaan (*Web 2.0 rhetorics*) tulisi suhtautua kriittisesti. Web 2.0:n keskeisiä avainsanoja ovat yhteistyö, osallistuminen, voimaannuttaminen jne., mutta ne ja muu uuteen mediaan liittyvä puhe ovat syntyneet kaupallisista tavoitteista. Yritysten tavoitteena on tuotteistaa jokapäiväisiä mediakäytäntöjä, jotka hämärtävät merkittävästi yksityisen ja julkisen välisiä rajoja. Tämä koskee useita eri aloja politiikasta mediaan, mutta myös koulutusta. Koulutuksen yhteydessä pitäisi pyrkiä välttämään välineellistä ja pinnallista lähestymistapaa, sillä teknologisten laitteiden käyttö ei ole oppimisen tae. (Thurlow 2013.) On siis muistettava, että teknologinen lähestymistapa ei saa siirtää pedagogiikka syrjään ja tulla pääasiaksi varsinaisen sisällön kustannuksella.

Lehden artikkelit

Lehden artikkelit kertovat teknologian ja kielenoppimisen kohtaamisista. Oppijoilla tarkoitamme eri alojen akateemisia opiskelijoita, kielten opiskelijoita ja lukiolaisia sekä aikuisia maahanmuuttajia. Ensimmäisessä artikkelissa "Monilukutaidon opetus on ennen kaikkea uusien kirjoitustaitojen opetusta" *Outi Kallionpää* esittelee näkökulmaa digiajan uuteen kirjoittamiseen ja havainnollistaa tekstiään esimerkillä Lasse Lukiolaisesta kirjoittajana. Kiinnostavan parin edelliselle muodostaa *Anna von Zansenin* artikkeli "Virtaa ylioppilastutkinnon kielikokeisiin!", jossa hän kertoo ylioppilaskirjoitusten digitalisoinnista ja sen haasteista kielten opetukselle. *Maarit Mutta, Sanna Pelttari, Pekka Lintunen* ja *Marjut Johansson* esittelevät eri kielten opiskelijoista koostuvaa opettajaopiskelijaryhmää, joka halusi valmistautua paremmin opettajuuteensa perehtymällä erilaisten kielenoppimista tukevien teknologisten ratkaisujen käyttöön. Artikkelissa "Tutkiva oppiminen ja vieraiden kielten opetus - diginatiivit teknologisessä oppimisympäristössä" pohditaan myös diginatiivi-käsitettä. *Heidi Vaarala* kertoo artikkelissaan "Tviitaten ja höyläten", miten opiskelijat tviittavat kieli- ja teknologiatukea toisilleen. Artikkelissa haastetaan opettajat pohtimaan oppijoiden arjen ja luokan toimintojen yhdistämistä sosiaalisen median avulla. *Tuija Kae, Heidi Rytönen* ja *Heidi Heikkilä* kertovat kokemuksistaan virtuaaliympäristön hyödyntämisessä osana lukio-opetusta artikkelissaan "Löytöretkellä virtuaalimaailmassa - lukion pitkän englannin kakkoskurssin toteutus Second Lifessa". *Kristina Kemi* puolestaan pohtii artikkelissaan "ESR-projektista kielikoulutusteknologiaa työperäisille maahanmuuttajille" sitä, miten uuden teknologian avulla voidaan löytää luovia osaratkaisuja kielen, koulutuksen ja työllistymisen yhtymäkohtiin.

Kielenopetusta ja tietotekniikkaa yhdistäviä some-ryhmiä:

Facebook-ryhmiä:

- Tieto- ja viestintäteknikka opetuksessa /ICT in Education /9 499 jäsentä/ Linkkejä, ideoita ja keskustelua tieto- ja viestintäteknikan opetuskäytöstä Suomessa ja kansainvälisesti. Suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi. Keskustelua kaikilla opetuksen asteilla esiopetuksesta korkeakouluihin.
- Tietokone yo-kirjoituksissa /2 200 jäsentä/ Tervehdys niille, jotka ovat kiinnostuneita keskustelemaan tietokoneiden käytöstä ylioppilaskirjoituksissa. Tässä ryhmässä keskustellaan uusista ideoista

ja mahdollisuuksista saada tietokoneet nopeammin yo-kirjoituksiin. Keskustelijoiksi toivotaan kannattajia ja vastustajia kaikista kirjoitusaineista sekä teknisen toteutuksen puolelta.

- iPad opetuksessa /5 196 jäsentä/ Tässä ryhmässä keskustelemme iPadien rikastavasta vaikutuksesta opetuksessa - ideoin, vinkein ja tiedottein. Jaa kokemuksesi ja löydä vastauksia. Tervetuloa!
- iPad lasten kuntoutuksessa ja opetuksessa /2700 jäsentä/ Kosketuksessa sen salaisuus! Ryhmässä on tarkoitus jakaa kuntoutukseen ja opetukseen liittyvää tietoa ja kokemusta.
- Windows-tabletit opetuksessa /620 jäsentä/ Tässä ryhmässä keskustelemme Windows-tablettien rikastavasta vaikutuksesta opetuksessa - ideoin, vinkein ja tiedottein. Jaa kokemuksesi ja löydä vastauksia. Tervetuloa!
- Android-laitteet opetuksessa /720 jäsentä/ Tässä ryhmässä keskustelemme Android-laitteiden rikastavasta vaikutuksesta opetuksessa - ideoin, vinkein ja tiedottein. Jaa kokemuksesi ja löydä vastauksia. Tervetuloa!
- Äikän TVT /607 jäsentä/ Suljettu ryhmä

Keitä seurata Twitterissä?

- @MatleenaLaakso - Tvt:n opetuskäytön, sosiaalisen median ja mobiilioppimisen asiantuntija ja freelancer-kouluttaja.
- @Tabletkoulu - Lukion kurssit pedagogiikka edellä, edullisesti ja innovatiivisesti tabletovelluksina. Mullistamme opiskelun. Twiittien takana yleensä @msalavuo
- @KirstiLonka - Professor, University of Helsinki, Finland. Passionately interested in learning, motivation, and communication.
- @kieliverkosto - Vaikuttaa, tiedottaa, tutkii ja kouluttaa.
- @opus2015 - Oppikirja muuttaa muotoaan. Tämä OPH:n rahoittama oppimisympäristöhanke tutkii ja kokeilee, mitä kaikkea uusimuotoinen oppikirja voi olla.
- @Kaikkiallafi - Kaikkialla.fi-verkkopalvelu kokoaa opettajia ja muita oppimisympäristöjen kehittäjiä avoimeksi asiantuntijaverkostoksi.
- @eOppimiskeskus - Suomen eOppimiskeskus ry edistää verkko-

opetuksen ja digitaalisten opetustoteutusten käyttöä.

- @sometu - Sometu (Sosiaalinen media oppimisen tukena -verkosto)
- @yleoppiminen
- @senjaopettaa - Opi sana ruotsia silloin, toinen tällöin. Sopivina suupaloina. Kieli opissa ja etenkin poskessa.
<http://facebook.com/senjaopettaa>
- @mediakasvatus - Mediakasvatusseura (Finnish Society on Media Education) is an association operating nation-wide, supporting and developing media education.
- @Verkkoopettajat
- @topkeskus - Tietokone opetuksessa - TOP-keskus, Turun kaupunki, sivistystoimiala
- @opinsys - Parempaa oppimista. Kirjoitamme koulujen TVT-asioista ja seuraamme samaa aihepiiriä käsitteleviä kirjoittajia.
<https://www.facebook.com/Opinsys>

Kirjoittajista Heidi Vaarala toimii yliopistotutkijana Soveltavan kielentutkimuksen keskuksessa Jyväskylän yliopistossa. Marjut Johansson on ranskan kielen professori Turun yliopiston kieli- ja käännöstieteiden laitoksella. Maarit Mutta työskentelee ranskan kielen yliopisto-opettajana Turun yliopiston kieli- ja käännöstieteiden laitoksella.

Lähteet

Alim, S.H., I. Awad & A. Pennycook (toim.) 2009. *Global Linguistic Flows. Hip Hop Cultures, Youth Identities, and Politics of Language*. New York: Routledge.

Bublitz, W. 2012. From *speaker and hearer* to *chatter, blogger* and *user*. The changing metacommunicative lexicon in computer-mediated communication. Teoksessa Ulrich Busse, U. & Hübler, A. (toim.) *Investigations into the Meta-Communicative Lexicon of English: A Contribution to Historical Pragmatics*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 151–176.

Eisenlauer, V. 2013. *A Critical Hypertext Analysis of Social Media. The True Colours of*

Facebook. London & New York: Bloomsbury Academic.

Goffman, E. 1974. *Frame Analysis. An Essay on the organization of experience*. Cambridge, Mass: Harvard University Press.

Helasvuo, M.-L., M. Johansson & S.-K. Tanskanen Tulossa/2014. Johdanto. Teoksessa Tanskanen, S.-K., Helasvuo, M.-L. & Johansson, M. (toim.) *Kieli verkossa. Johdatus digitaaliseen vuorovaikutukseen*. Helsinki: SKS.

Jenkins, H. & N. Carpentier 2013. Theorizing participatory intensities: A conversation about participation and politics. *Convergence: The International Journal of Research into New Media Technologies*, 19 (3), 265–287.

Johansson, M. Tulossa/2014. Reading digital news: Participation roles, activities, and positionings. *Journal of Pragmatics*.

Kessler, G. 2013. Collaborative Language Learning in Co-constructed Participatory Culture. *CALICO Journal*, 30 (3), 307–322.

Kress, G. 2010. *Multimodality. A social semiotic approach to contemporary communication*. London and New York: Routledge.

Laaksonen, S.-M. & J. Matikainen 2013. Tutkimuskohteena vuorovaikutus ja keskustelu verkossa. Teoksessa Laaksonen, S.-M. & Matikainen, J. & Tikka, M. (toim.) *Otteita verkosta. Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät*. Tampere: Vastapaino, 193–215.

Martin, A. 2005. DigEuLit – a European framework for digital literacy: A progress report. *Journal of eLiteracy*, 2, 130–136.

Mutta, M., S. Pelttari, L. Salmi, A. Chevalier & M. Johansson 2014. Digital literacy in academic language learning contexts: Developing information-seeking competence. Teoksessa Pettes Guikema, J. & Williams, L. (toim.) *Digital Literacies in Foreign and Second Language Education*. CALICO Monograph Series, Volume 12. Texas State University: Computer Assisted Language Instruction Consortium (CALICO), 227–244.

OPS 2012 = *Luonnos perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiksi 2014*. 2012. Opetushallitus. Saatavissa:

http://www.oph.fi/download/146131_Luonnos_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteiksi_VALMIS_14_11_2012.pdf

Pettes Guikema, J. & L. Williams 2014. Digital literacies from multiple perspectives. Teoksessa Pettes Guikema, J. & Williams, L. (toim.) *Digital Literacies in Foreign and Second Language Education*. CALICO Monograph Series, Volume 12. Texas State University: Computer Assisted Language Instruction Consortium (CALICO), 1–7.

Thurlow, C. 2013. Fakebook. Synthetic Media, Pseudo-sociality, and the Rhetorics of Web 2.0. Teoksessa Tannen, D. & Trester, A. M. (toim.). *Discourse 2.0. Language and New Media*. Georgetown University Round Table on Languages and Linguistics Series. Georgetown: Georgetown University Press, 225–249.